

**ПРИЙОМИ ВІДТВОРЕННЯ ГРАМАТИЧНИХ
ТА СИНТАКСИЧНИХ ВИРАЖАЛЬНИХ ЗАСОБІВ МОВИ
В ТЕКСТАХ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО СТИЛЮ**

У статті розглядаються найчастіше вживані в текстах публіцистичного стилю граматичні та синтаксичні виражальні засоби мови й аналізуються найбільш адекватні способи їх передачі українською мовою.

Ключові слова: публіцистичний стиль, стилістично-маркована лексика, виражальні засоби мови.

The most frequently used in the texts of publicistic style stylistically colored words and stylistic devices are determined in the article. The most adequate methods of translation of expressive means in newspapers from the English language into Ukrainian are presented.

Key words: publicistic style, stylistically colored words, stylistic devices.

Засоби увиразнення є досить поширеним явищем в англійській та українській мовах. І це зрозуміло, що при їх перекладі необхідно враховувати не тільки граматичні та стилістичні норми мови, але й усі особливості культурного та історичного розвитку мов. Засоби увиразнення були предметом дослідження багатьох науковців, але, все ж таки, значна частина труднощів відтворення засобів увиразнення в текстах публіцистичного стилю не була достатньо проаналізована.

Цю проблему розглядали Арнольд І. В., Гальперін І. Р., Скребнев Ю. М.; Виноградов В. В., Комісаров В. Н., Кунін А. В., Лакофф Дж. вивчали проблеми перекладу фразеологізмів у публіцистиці; Костомаров В. Г., Ставицька Л. О., досліджували особливості мови у публіцистичних текстах та ін. Це свідчить про те, що ця тема є однією з недостатньо вивчених у всій історії перекладу, і, на наш погляд, є досить актуальною.

Актуальність нашої статті визначається багатьма чинниками: по-перше, зростанням ролі газетної мови в житті суспільства і значущості соціального та мовного впливу на формування ціннісних орієнтацій; по-друге, відображенням у мові газет сучасних мовних тенденцій та явищ, які особливо яскраво виявляються протягом останнього десятиріччя; по-третє, відсутністю фундаментальних досліджень засобів увиразнення для інтенсифікації виразності публіцистичного стилю.

Мета статті полягає у встановленні специфіки відтворення засобів увиразнення в перекладах англійських публіцистичних текстів українською мовою. Поставлена мета зумовила розв'язання таких **завдань**: визначити зміст понять "стилістично-маркована лексика" та "виражальні засоби мови", а також виокремити та розглянути найбільш уживані засоби увиразнення у текстах публіцистичного стилю; визначити прийоми відтворення граматичних і синтаксичних виражальних засобів мови.

Поняття "публіцистичний стиль" охоплює мовні добутки різних жанрів, об'єднаних комунікативною задачею. Найхарактернішою ознакою публіцистичного стилю є поєднання логічності викладу, доказовості й переконливості з образністю та емоційністю. Завдання публіцистики полягає не лише в тому, щоб викладати певні факти, явища дійсності, а й давати їм оцінку, формувати громадську думку [3].

Прикладами публіцистичного стилю можуть виступати тексти різних жанрів як монологічні, так і діалогічні за формою: журнальні статті, соціально-політичні есе, публічні виступи, політичні дебати.

Публіцистичний стиль посідає проміжне місце між стилем наукової прози і стилем художньої мови. Із стилем наукової прози його зближує логічна послідовність у викладі фактів, розгорнутість вислову, більш-менш строгий розподіл на логічні відрізки (абзаци). З другого боку, публіцистичний стиль (особливо есе) має ряд загальних рис із стилем художньої мови. Образність мови, і, особливо, використання стилістично-маркованої лексики та лексико-стилістичних виражальних засобів є характерною особливістю публіцистичного стилю.

Стилістично-маркована лексика – це лексичні одиниці (однозначні слова або окремі значення багатозначних слів), які характеризуються здатністю викликати особливе стилістичне враження поза контекстом [2]. Ця здатність зумовлена тим, що в значенні цих слів міститься не тільки предметно-логічна інформація, але і додаткова (непредметна) – конотації. В непредметній інформації, яка міститься в лексичних одиницях, знаходять вираження не тільки експресивно-емоційні конотації, але і відображається вплив різноманітних екстралінгвальних чинників, таких, як сфера спілкування, специфіка функціонального стилю, жанр, форма і зміст мовлення, взаємовідносини між адресантом та адресатом повідомлення, ставлення автора до предмета мовлення.

Саме застосування стилістично-маркованої лексики є характерним для публіцистичного стилю. Використання неологізмів, метафор, сленгізмів, фразеологізмів у публіцистичному стилі забезпечують ефективність вислову як засобу максимального впливу на читача, призводять до максимальної інформативності, оскільки підвищується ступінь образності і виразності публікації загалом.

При перекладі сленгу найприроднішим є використання функціональних аналогів за наявності їх у мові перекладу. При їх відсутності можна вдатися до просторіччя, яке додає тексту, що перекладається, необхідну характеристику відхилення від літературної норми або вдатися до компенсації та описового перекладу.

Для адекватного перекладу фразеологічної одиниці перекладачеві необхідно врахувати й по можливості повністю передати всі її компоненти, а саме: образний, предметний, емоційний, стилістичний і національно-етнічний компоненти. Найбільші труднощі для перекладу становлять англійські фразеологічні одиниці, що не мають еквівалентів в українській мові. Для їх відтворення використовують прийоми лексичного, дослівного й описового перекладу.

Під час перекладу метафор слід, у першу чергу, розпізнати її в тексті, що інколи буває досить складно, через різну образність та різне сприйняття навколишнього світу.

Основним щодо прийомів перекладу метафоричної групи є закон збереження метафори, що зумовлений значенням образності в структурі художнього твору.

Що ж стосується відтворення неологізмів у перекладі, то найбільш розповсюдженим засобом перекладу неологізмів є спосіб підбору відповідного аналога в мові перекладу, а також шляхом транскрибування або калькування.

Виражальні засоби, або фігури мови не створюють образів, а підвищують виразність мови та підсилюють її емоційність за допомогою особливих синтаксичних побудов: інверсія, риторичне питання, паралельні конструкції, контраст та ін. [1, с. 70].

Еліпсис є характерною ознакою здебільшого для діалогічного, живого, спонтанного мовлення. Завдяки еліпсису мова звучить невимушено й більш експресивно. Еліпсис – це стилістична фігура, яка є навмисним пропуском якого-небудь члена речення, який мається на увазі в тексті.

Розглянемо декілька прикладів використання еліптичних конструкцій в англійській пресі. *"Whitney Houston's star-studded send-off today is being called a "home going" – not a funeral"* [4]. – *"Проводи Вітні Хюстон, на які сьогодні прийшли велика кількість зірок, називають церемонією "повернення додому", і, аж ніяк, не похоронами"*. У наведеному прикладі пропущено другий присудок. Але його відсутність зовсім не заважає зрозуміти зміст сказаного, і, натомість, надає вислову більшої емоційності, а саме, трагічності. Для збереження того ж ступеня динамічності та виразності, яка міститься в англійському

реченні, при перекладі довелося вдатися до лексичних засобів, а саме, ввести додаткові слова.

Еліпсис найчастіше використовується у заголовках тому, що це перше, що привертає увагу читача, а привернення уваги є основною функцією заголовку в газеті. Значну складність представляє переклад заголовків, в яких є дієслівний присудок в особовій формі, але відсутній підмет. Розглянемо приклад: *"Want no war hysteria in toronto schools"* [4]. Дослівно такі заголовки перекласти неможливо, дієслівність можна зберегти лише відновивши опущений підмет, а для того, щоб це зробити, нерідко доводиться дуже уважно переглядати всю статтю. Отже, врахувавши всі особливості публіцистичних заголовків в українській мові, можемо запропонувати наступний варіант перекладу: *"Протести проти насадження військової істерії в школах Торонто"*.

У мові англomовної преси інколи, не досить часто, порівняно з іншими стилістичними і граматичними фігурами мови, ми можемо зустріти використання такого синтаксичного засобу, як парцеляція. Парцеляції зазнають різні компоненти висловлювання, але здебільшого це поширювачі, які є ремою повідомлення, а з точки зору його змісту вони містять деталізацію, конкретизацію чи роз'яснення – доповнення. І саме це є головним у газетному матеріалі. Інформація є скомпресованою, але в той же час зрозумілою. Розглянемо приклад: *"They welcomed the law. With open arms"* [4]. – *"Вони прийняли закон. З розпростертими обіймами"*. Як бачимо, автор вдався до парцеляції обставини способу дії для того, щоб наголосити не на факті прийняття закону, а на тому, як саме було прийнято його. Тому при перекладі необхідно також застосувати даний прийом для відтворення експресивності висловлювання.

Лексичний повтор також інколи використовується в англomовній пресі, він надає не тільки експресії, але і ритм висловлюванню, створює складну структуру тексту. Розглянемо приклад: *"Everybody accepts, that disarmament of Saddam has to happen, everybody accepts, that he was supposed to co-operate fully with the inspectors, everybody accepts that he is not doing so"* [4]. Це типовий приклад "анафоричного повтору", де повторюється початок кожного подальшого речення: *"everybody accepts"*. Головним завданням такого повтору є відділення не самого повтору, а створення фону для частин, які не повторюються і які завдяки своїй несхожості стають пріоритетними і значущими для слухача. Отже, при перекладі даного речення необхідно також вдатися до "анафоричного повтору": *"Всі згодні, що Саддаму Хусейну доведеться роззброїтися, всі згодні, що він повинен був співпрацювати з інспекторами, і всі згодні, що він цього не робить"*. Для збереження того ж ступеня динамічності та емоційності, яка міститься в англійському реченні, при перекладі, окрім збереження лексичного повтору, довелося вдатися до лексичних та граматичних засобів, які притаманні українській мові, а саме було замінено пасивний стан на активний у першому простому реченні складносурядного речення.

Одним із найцікавіших засобів створення експресивності є інверсія. Мовець ставить на перше місце той компонент вислову, який здається йому основним для передачі інформації. Для збереження того ж ступеня динамічності та виразності, яка міститься в англійському реченні, при перекладі досить часто вдаються до введення додаткових слів. Розглянемо приклад: *"Up goes unemployment, up go prices, and down tumbles the Labour vote"* [4]. – *"Різно підвищився рівень безробіття, вирости ціни, а кількість голосів, відданих за лейбористів, катастрофічно впала"*.

Уживання окличних речень або риторичних запитань також є одним із стилістичних прийомів, досить поширеним у англomовній літературі публіцистичного стилю. Розглянемо приклад: *"How could it be otherwise?"* [4]. – *"А хіба може бути інакше?"* Зазначимо, риторичне питання досить легко помітити у статті тому, що автор використовує його завжди після якогось твердження. І, поставивши певне питання, автор намагається залучити читача до розмірковування над даною темою, перетворює його з пасивного читача на активного, підштовхує зробити певний висновок. Тому риторичне питання створює певну піднесеність у статті. Порівняно з іншими засобами увиразнення під час

перекладу такої стилістичної фігури мови, як риторичне питання, не виникає особливих проблем. Під час їх перекладу слід тільки враховувати стилістичні та граматичні норми мови перекладу, у нашому випадку, норми української мови.

Отже, такі стилістичні та граматичні засоби вираження, як лексичний повтор, парцеляція, інверсія, еліптичні конструкції, риторичне питання та окличні речення є одним із важливих чинників формування певного підтексту, який може впливати на реципієнта, і належне їх відтворення у перекладі є необхідною умовою забезпечення повноцінності відновлення всієї ідейної структури тексту публіцистичного стилю засобами іншої мови. Намагаючись відтворити емоційність та емпатичність, перекладачеві слід дотримуватися всіх стилістичних та граматичних норм мови перекладу, використовуючи лексичні, граматичні та графічні засоби відтворення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка : (Стилистика декодирования) : учеб. пособ. [для студ. спец. "Ин. яз."] / И. В. Арнольд – 4-е изд. – М.: Флинта: Наука, 2002. – 384 с.
2. Мартинович Г.А. Стилистически окрашенная лексика в русском языке. Статья. [Електронний ресурс]. Режим доступу до джерела: http://lit.lib.ru/m/martinowich_g_a/03stlokrlex.shtml.
3. Чугунов А. К. Функціональні мовні стилі. [Стаття] / А. К. Чугунов [Електронний ресурс]. Режим доступу до джерела: <http://dilomova.org.ua/?p=52>.
4. USA TODAY [Електронний ресурс] / Division of Gannett Co. Inc., 2009. – Режим доступу до джерела: <http://www.usatoday.com>.